

Fred W. Steutel

Faculteit Wiskunde en Informatica
Technische Universiteit Eindhoven
Postbus 513
5600 MB Eindhoven
f.w.steutel@tue.nl

Samenleving

Uit de schaduw vandaan

Het komt wel vaker voor: een uitzonderlijk begaafde vrouw die getrouwd is met een nog grotere (mannelijke) beroemdheid. Dikwijls werd het dergelijke vrouwen moeilijk tot onmogelijk gemaakt om hun talent te ontplooiën. In de kunst is het menigeen slecht vergaan: bijvoorbeeld Camille Claudel, beeldhouwer en minnares van Rodin, of Alma Mahler, vrouw van Gustav Mahler. Het lijkt dat Alexandra Bellow, vrouw van schrijver Saul Bellow, het er beter heeft afgebracht. Fred Steutel, kansrekenaar aan de Technische Universiteit Eindhoven vertelt over haar leven.

Saul Bellow (1915–2005), in 1976 winnaar van de Nobelprijs voor literatuur, was geen wiskundige; toch levert zoeken bij MathSciNet met auteursnaam Bellow een lijst van 51 artikelen: Alexandra Bellow, vierde en voorlaatste echtgenote van Saul. Zij speelt een belangrijke rol in diens boeken *The Dean's December* en *To Jerusalem and Back*.

Alexandra Bellow (1935), in Boekarest geboren als Alexandra Bagdasar, is onder kansrekenaars als Alexandra Ionescu Tulcea mogelijk bekender dan Saul. Zij was echtgenote van Cassius Ionescu Tulcea, bekend door een naar hem genoemde stelling over Markovprocessen.

Het echtpaar, dat tien gezamenlijke artikelen heeft gepubliceerd, emigreert in 1957 naar de VS. Alexandra heeft dan een mastergraad uit Boekarest en haalt twee jaar later een PhD bij de beroemde Shizuo Kakutani, het begin

van een carrière in de ergodentheorie.

In 1975, gescheiden van Cassius en full professor aan de Northwestern University, trouwt Alexandra met Saul Bellow. Zij publiceert daarna, tot verwarring van wiskundigen, onder de naam Alexandra Bellow. Ik herinner me deze verwarring als deelnemer aan een colloquium in Amsterdam over ergodentheorie.

In 2001 houdt ze in Chicago een voordracht in het Spaans over haar leven: *Una vida Matemática*, waar ze curieuze details over haar leven vertelt. Bijvoorbeeld dat ze als zevenmaands kind bijna, maar net niet, in een trein werd geboren, waardoor ze een pas misliep, op vertoon waarvan ze haar leven lang in heel Europa gratis met de trein had kunnen reizen.

Over het gebruik van de naam Bellow citeert ze Saul, die desgevraagd zegt dat ze een munt hadden opgegooid —“Alexandra was immers kansrekenaar”— om uit te maken welke achternaam ze zou gebruiken, en dat het lot op hem gevallen was. Over het publiceren onder de naam Bellow zegt ze: “fue un error”. Saul Bellow, die in weerwil van zijn vijf huwelijken enigszins misogyn was, had de gewoonte om intieme details van vrienden en kennissen, inclusief echtgenotes in zijn boeken te gebruiken. Niet iedereen was daarvan gediend, ook Alexandra niet, die hem eens (bijna?) het huis heeft uitgegooid.

Saul is een vijfde keer getrouwd, niet weer met een wiskundige. Alexandra een derde keer, met de beroemde wiskundige Albertro

Calderón, met wie zij twee artikelen publiceerde: Bellow(!) en Calderón. Ze schrijft over deze periode dat haar leven meer lijkt op een fractal dan op een C^∞ functie.

De geschiedenis van Alexandra Ionescu Tulcea-Bellow-Calderón, née Bagdasar doet, eigenlijk ten onrechte, denken aan die van Alma Mahler-Gropius-Werfel, née Schindler (1879–1964), over wie Tom Lehrer zingt, “Which of your magical wands got you Gustav and Walter and Franz?”. Anderzijds had toch ook Alma meer talenten dan alleen de liefde. Waar Alexandra een zeer gerespecteerd wiskundige is geworden en gebleven, had Alma, met een paar mannen minder – onder meer Kokoschka en Klimt hoorden tot haar veroveringen, een respectabel componiste kunnen zijn: haar werk wordt nog steeds af en toe uitgevoerd. Toch zal zij voornamelijk bekend blijven als echtgenote en minnares van beroemde mannen.

Alexandra, née Bagdasar, zal, ondanks haar huwelijken met bekende mannen, vooral bekend blijven als een vooraanstaande vrouwelijke wiskundige, die een belangrijke rol heeft gespeeld bij de ontwikkeling van de ergodentheorie. Waardering voor haar werk blijkt uit een Fairchild Distinguished Scholarship, de Humboldtprijs in 1987 en het houden van de Emmy Noether Lecture in 1991. Denk dus voortaan bij het horen van de naam Bellow niet alleen aan *Herzog* en *The Dangling Man*, maar ook aan ergodentheorie en convergentie met kans één. ◀

Literatuur

- 1 Bellow, A., ‘An Lp inequality with application to ergodic theory’, *Houston J. Math.* 1 (1975), 1, p. 153–159.
- 2 Bellow, A., H. Furstenberg, ‘An application of number theory to ergodic theory and the con-

struction of uniquely ergodic models’, in: ‘A collection of invited papers on ergodic theory’, *Israel J. Math.* 33 (1979), 3–4, p. 231–240 (1980).

- 3 Bellow, A., A.P. Calderón, U. Krengel, ‘Hopf’s ergodic theorem for particles with different veloc-

ities and the “strong sweeping out property”’, *Canad. Math. Bull.* 38 (1995), 1, p. 11–15.